

UV RAPPORT 2012:98
ARKEOLOGISK UTREDNING, ETAPP 1 OCH 2

Ny sjösättningsramp i Hårstorpssjön

Östergötland
Motala kommun och socken
Kanaljorden 3:45, inom Holm 6:20

Dnr 421-01495-2010

Fredrik Molin

UV RAPPORT 2012:98
ARKEOLOGISK UTREDNING, ETAPP 1 OCH 2

Ny sjösättningsramp i Hårstopssjön

Östergötland
Motala kommun och socken
Kanaljorden 3:45, inom Holm 6:20

Dnr 421-01495-2010

Fredrik Molin

Riksantikvarieämbetet
Arkeologiska uppdragsverksamheten (UV Öst)
Roxengatan 7
582 73 Linköping
Tel 010-480 81 40
Fax 010-480 81 73

e-post uvost@raa.se
e-post fornamn.efternamn@raa.se
www.arkeologiuv.se

© 2012 Riksantikvarieämbetet
UV Rapport 2012:98

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Gävle 2011. Medgivande I 2011/0233.
Kartor är godkända från sekretessynpunkt för spridning. Lantmäteriet 2012-05-21. Dnr 601-2012/2324.

Grafisk form Britt Lundberg
Kartografi Lars Östlin
Foto Fredrik Molin
Utskrift UV Öst, Linköping 2012

Omslagsbild Platsen för den arkeologiska utredningen vid Hårstorpssjöns strand.
I bakgrunden syns Charlottenborgs slott. Foto Fredrik Molin.

Innehåll

Sammanfattning och resultat 7

Administrativa uppgifter 9

Fig 1. Karta över Östergötland med utredningsområdet markerat.

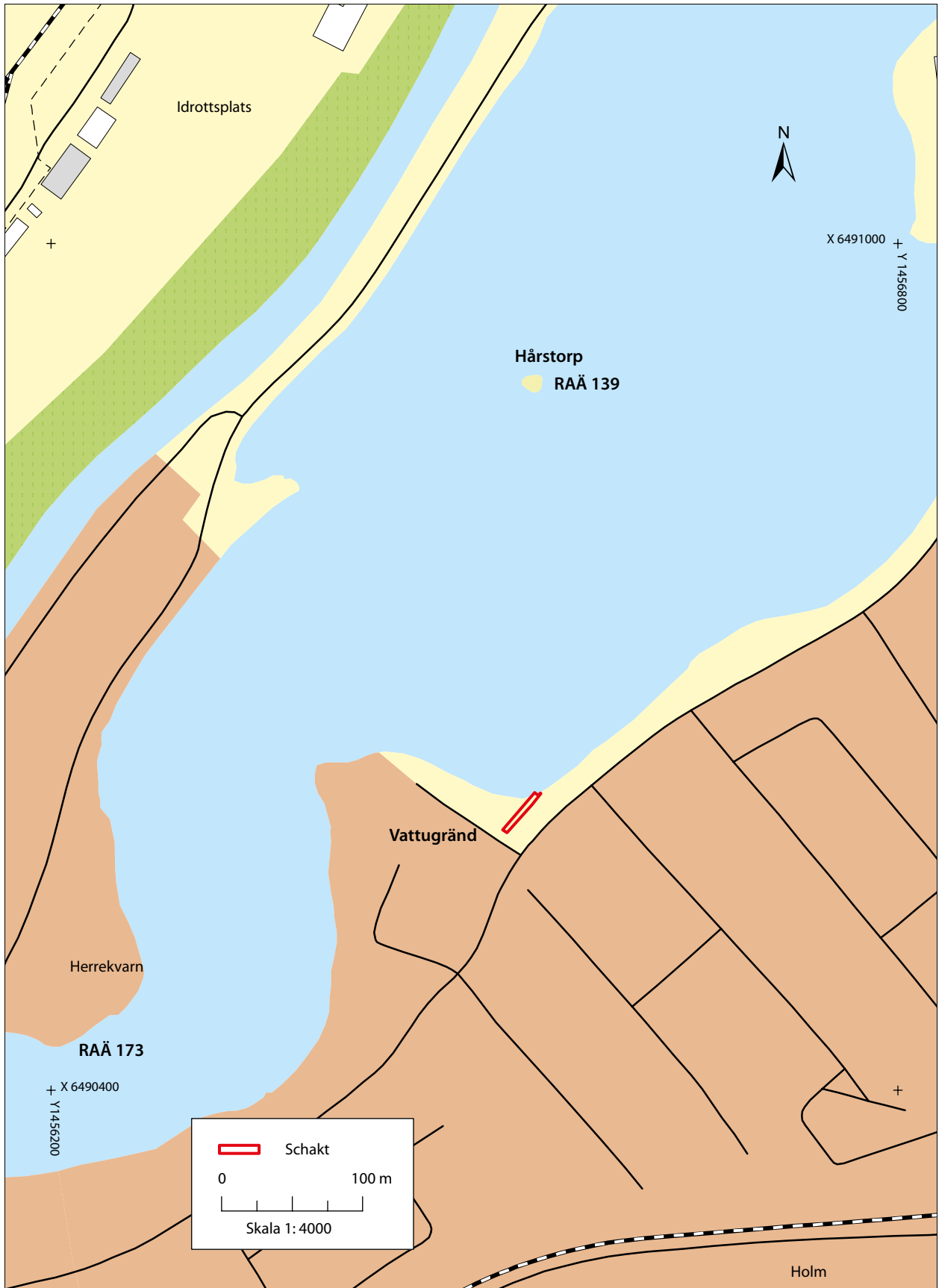

Fig 2. Utdrag ur Fastighetskartan med utredningsområdet markerat. Skala 1:4000.

Riksantikvarieämbetet, Arkeologiska uppdragsverksamheten, UV, är en uppdragsfinansierad del av Riksantikvarieämbetet som i huvudsak genomför arkeologiska undersökningar efter beslut enligt Lag (SFS 1988:950) om kulturminnen m m. Uppdragsverksamheten utför även konsultuppdrag i form av utredningar, kulturmiljöanalyser och planeringsunderlag. Den arkeologiska uppdragsverksamheten har ingen myndighetsfunktion.

Arkeologisk utredning, etapp 1 och 2

Ny sjösättningsramp i Hårstorpssjön

Sammanfattning och resultat

På uppdrag av Länsstyrelsen i Östergötland, Kultur- och samhällsbyggnadsenheten, har Riksantikvarieämbetet, UV Öst genomfört en arkeologisk utredning, etapp 1 och 2, inom del av fastigheterna Holm 6:20 samt Kanaljorden 3:45. Orsaken är att Hårstorpssjöns Båt och Intresseförening (HBIF) har ansökt om att få anlägga en sjösättningsramp för fritidsbåtar vid Vattugränd längs kanten av Hårstorpssjön i Motala. Rampen kommer att bestå av färdiga stödmurar i betong som ska vila på sjöbotten inom en ca 9 m² stor yta. I anslutning till rampen kommer även en ny flytbrygga att byggas. Vid anläggandet av rampen kommer grävning att ske i vattenområdet. Dessutom anläggs en ny, cirka 25 meter lång tillfartsväg från Vattugränd. Vägen kommer att beläggas med asfalt.

Hårstorpssjön är en fördämningssjö som bildades i samband med att kraftverksdammen vid Duvedal togs i bruk i början av 1900-talet. När sjön bildades lades den enda synliga medeltida bebyggelsen i Motala under vatten. Under vattenytan finns än idag stående mur rester efter gården Hårstorp (RAÄ 139), en gård som under 1200-talet tidvis ägdes av Bjälboätten. I samband med dammbygget utfördes en mindre arkeologisk undersökning då även fynd och bebyggelse från 1400-talet påträffades. Sträckan från Vattugränd till Hårstorp uppgår till ca 200 meter.

Den aktuella ytan ligger nära östra utkanten av Motala södra by (RAÄ 173). Byn äldsta skriftliga belägg är från år 1288, då kung Magnus Ladulås förlämnar en tomt i byn till riksrådet Knut Mattson. Det här är det första av en rad omnämmanden av medeltida ägare till kvarnar, fisken och tomter i Motala. Enheten Holm, inom vilken dagens Vattugränd ligger, rymde inte mindre än fyra kvarnanläggningar. Näraliggande namn som Åhagen och Laxhagen berättar vidare om det strömmande vattnets betydelse.

Det är osäkert vart den ursprungliga strandkanten legat vid Vattugränd före kraftverkets byggande. Sannolikt låg platsen emellertid nära strömmens vatten. Strömmens lopp kan även ha ändrats under förhistorisk- och historisk tid. Läget kan ha varit bra för såväl förhistoriska lämningar, i form av t ex boplatser, som för historiska lämningar i form av bebyggelse eller fasta resurser (fisken och kvarnar). Tidigare och pågående arkeologiska undersökningar i Motala visar med största tydlighet områdets betydelse under förhistorisk tid, inte minst under stenålder, inte minst genom undersökningarna vid Strandvägen (RAÄ 290), Verkstadsvägen (RAÄ 188) och Kanaljorden (RAÄ 187).

Fig 3 (ovan). Två sökschakt grävda vid Vattugränd. I bakgrunden syns Charlottenborgs slott. FOTO FREDRIK MOLIN.

Fig 4 (t v). Ett stenskott stolphål med rester efter en stolpe av trä. FOTO FREDRIK MOLIN.

Den huvudsakliga frågeställningen till utredningen var att konstatera om lagskyddade lämningar kommer att beröras av den förestående exploateringen. Vid utredningstillfället bestod den berörda ytan av parkmark, i form av klippt gräsmatta. Tidigare har ett hyreshus av trä stått på platsen, längs med sträckningen av Strandvägen. Ytan närmast vattnet är även uppfyllt med upp till 1,5 meter tjocka fyllnadsmassor.

Etapp 1 av utredningen omfattade dels kart- och litteraturstudier samt en fältbesiktning (inventering) vilket utfördes under maj 2010. Fältbesiktningen genomfördes i samråd med Karl-Inge Gustavsson, ordförande i HBIF. Den andra

etappen utfördes den 17 maj 2011 i form av sökschaktsgrävning. Två stycken schakt öppnades med hjälp av grävmaskin utrustad med planskopa. Schakten motsvarade sammanlagt ca 20 m² (fig 3). Utredningen visade att det under grässvålen vidtog ett utlagt grusskikt samt matjord. Under matjorden fanns ett tjockt fyllnadslager bestående av rivningsmassor vilka sannolikt kommer från den byggnad som tidigare stod på platsen. Massorna innehöll stora mängder tegel, järn och porslin. Under rivningsmassorna låg en naturlig sjöbotten av styv lera. I botten av rivningsmassorna i det ena schaktet påträffades ett modernt stolphål som var stensatt med klivna moränstenar och där även rester efter en stolpe av trä fortfarande satt kvar (fig 4). I fyllningen till stolphålet låg järnskrot och tegel. Undersökningen kunde emellertid inte fastställa om stolpen ska knytas till den tidigare byggnaden eller till någon annan senare aktivitet och struktur på platsen.

Sammanfattningsvis påträffades inga fornlämningar eller lämningar av annat kulturhistoriskt värde i samband med sökschaktsgrävningen. Då inget av antikvariskt intresse kunde iaktas bedömer UV Öst att inga ytterligare arkeologiska insatser behövs inför den aktuella exploateringen.

Denna rapport kan användas som underlag för Länsstyrelsen vid en kommande ansökan om tillstånd till exploatering. Ansökan om tillstånd enligt Lagen (1988:950) om kulturminnen m m ställs till Länsstyrelsen som beslutar i ärendet.

Projektledare och ansvarig för utredningen var Fredrik Molin, UV Öst.

Linköping i mars 2012

Fredrik Molin

Administrativa uppgifter

Län: Östergötland

Landskap: Östergötland

Kommun: Motala

Socken/stad: Motala

Plats: Vattugränd, inom Holm 6:20 och Kanaljorden 3:45

Fornlämning: –

Ekonomiskt kartblad: 8F 8b Motala

Undersökningens mittpunkt: X6490597,01 Y1456533,57

Koordinatsystem: RT90, 2,5 gon V

Höjdsystem: –

Riksantikvarieämbetets dnr: 421-01495-2010

Länsstyrelsens dnr: 431-494-11 (431-1564-10)

Länsstyrelsens beslutsdatum: 2011-03-01

Projektnummer: 11726

Intrasisprojekt: UV2010103

Rapportnummer: 2012:98

Ansvarig projektledare: Fredrik Molin

Beställare: Länsstyrelsen Östergötland

Kostnadsansvarig: Länsstyrelsen Östergötland

Undersökningstid: 2011-05-17

Undersökt yta: Ca 20 m²

Fynd: Inga fynd har tillvaratagits

